

AGATA KOPEĆ

ANNA ANTCZAK

Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny

Uniwersytet Łódzki

PROGRAMY EDUKACJI EUROPEJSKIEJ W WYCHOWANIU PRZEDSZKOLNYM

Wychowanie przedszkolne to jeden z ważniejszych szczebli edukacji w Polsce. Działania podejmowane właśnie w tym okresie wpływają na całe przyszłe życie dziecka, rozwój emocjonalny, społeczny i intelektualny. To przedszkola rozbudzają pierwsze zainteresowania dziecka, dają szansę na rozwinięcie personalnych cech charakteru i osobowości, poznanie norm i zasad obyczajowych.

Celem niniejszej pracy jest pokazanie ogromnej roli, jaką spełniają programy edukacji europejskiej w przedszkolach, jaki jest ich faktyczny stan, jak ważne są dla rozwoju dzieci, jak ich kształcenie w tym zakresie jest potrzebne, aby następne pokolenia rozwijały się zgodnie z ideą multikulturalizmu i wzajemnej przyjaźni do drugiego człowieka. Programy edukacji europejskiej w przedszkolu to nie tylko przekazywanie podstawowej wiedzy o Unii Europejskiej, to przede wszystkim edukacja dziecka oparta na integracji i wzajemnej pomocy, to kształcenie dalszych losów przedszkolaka w duchu jedności i wspólnoty.

Słowa kluczowe: edukacja, wychowanie przedszkolne, program, Unia Europejska, oświata.

1. Definicja edukacji przedszkolnej

Zgromadzenie ogólne UNESCO w 1997 roku przyjęło międzynarodowe standardy kwalifikacyjne w edukacji i wpłynęło na definicje wychowania przedszkolnego. Określa się je teraz mianem przed-początkowego poziomu edukacji¹. W krajach, które należą do Unii Europejskiej i Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju, edukację przed-początkową definiuje się „jako poziom inicjacyjny

¹ Kucha R., *Wychowanie przedszkolne w polityce edukacyjnej krajów Unii Europejskiej*, [w:] *Edukacja przedszkolna na przełomie tysiącleci wybrane zagadnienia*, (red.) S. Guz Wyższa Szkoła Pedagogiczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie, Warszawa 2001, s. 14.

nauczania i wychowania zorganizowanego, zaprojektowany dla wprowadzania małych dzieci do środowiska szkolnego, mających służyć budowie pomostu między domem a atmosferą instytucji szkolnej”². Definicja ta jednak nie jest precyzyjna, ponieważ wiele krajów definiuje edukację przed-początkową lub wczesnego dzieciństwa w sposób bardzo zróżnicowany. Stąd też, dane statystyczne są zróżnicowane i nie zawsze są porównywalne w międzynarodowym kontekście Unii Europejskiej.

Bardzo ciężko jest wytyczyć granicę między wychowaniem a opieką nad dzieckiem. Pewne jest tylko jedno – centra takiej edukacji pozostają w zakresie uprawnień szkół prywatnych, publicznych albo innych organizatorów wychowania przedszkolnego. Taki program pracy podobnych placówek jest przeznaczony dla dzieci od trzeciego do szóstego roku życia, dlatego w większości krajów Unii Europejskiej punktem wyjścia do rozpoczęcia edukacji przedszkolnej jest właśnie ukończenie trzeciego roku życia przez dziecko³.

2. Wychowanie przedszkolne w krajach Unii Europejskiej

Na mocy traktatu z Maastricht, który został zawarty 1 listopada 1993 roku, powstała Unia Europejska. Wszystkie kraje członkowskie posiadają równe prawa i obowiązki, jednak każde z państw rozwinęło własny system oświatowy, którego struktura i działania są uzależnione od rozmaitych czynników wewnętrznych i zewnętrznych. Wychowanie przedszkolne, jego miejsce i pozycja w systemach edukacyjnych poszczególnych krajów członkowskich ukształtowało się w drodze złożonych procesów historycznych i społecznych. Niestety sprawa wychowania przedszkolnego w Unii Europejskiej w sensie formalnym nie należy do priorytetów wewnętrznej polityki społecznej Unii Europejskiej jako całości. Każde państwo członkowskie samo decyduje o realizacji zadań edukacyjnych w tym aspekcie. Jednak większość członków Unii Europejskiej traktuje wychowanie przedszkolne jako bardzo ważny element własnego systemu oświatowego⁴.

W ciągu ostatnich dziesięciu lat w większości dobrze rozwiniętych państw świata wychowanie przedszkolne zyskało większą wagę i zostało uznane nie tylko za istotne ogniwo systemu edukacji, ale przede wszystkim za ważny etap tworzenia podstaw dalszego kształtowania osobowości człowieka w kolejnych okresach życia. Właśnie w wychowaniu przedszkolnym dostrzega się rezerwy niewykorzystanych możliwości rozwoju dziecka, a także istotny czynnik mający wpływ na

² Classifying Educational Programmes. Manual for ISCED – 97 Implementation in OECD Countries, 1999 Edition, Paris 1999, p. 22.

³ Kucha R., *Wychowanie...*, op. cit, s. 14.

⁴ Ibidem, s. 23.

wyrównywanie szans edukacyjnych. Ogólne przemiany oświatowe należy niewątpliwie powiązać ze zwiększeniem się zainteresowania upowszechnieniem wychowania przedszkolnego, co dało się zauważyć w początkach lat siedemdziesiątych. O zakresie i tempie tych przemian świadczy fakt, że w okresie 1960-1970 faktyczna liczba osób objętych wychowaniem przedszkolnym, nauczaniem podstawowym i nauczaniem średnim wzrosła w skali światowej z 325 mln do 1100 mln, czyli o ponad 340%. W samych placówkach przedszkolnych wzrost wynosił 5,4%.

Przemiany ilościowe zwane „eksplozją szkolną” w wielu państwach spowodowały gwałtowny wzrost liczby przedszkoli i dzieci w tych placówkach. Upowszechnianie kształcenia i efekty na tym polu wzmocniły pozycję zwolenników demokratyzacji oświaty i zapewnienia równych szans w dostępie do placówek oświatowych i szczebli kształcenia. W wielu krajach Europy przeprowadzone zostały liczne i znaczące reformy oświatowe (Francja, Niemcy, Szwecja, Anglia, Belgia, Austria).

Przemianami oświatowymi były zainteresowane nie tylko rządy poszczególnych państw i organizacje oświatowe, takie jak Międzynarodowe Biuro Wychowania, Światowa Organizacja Wychowania Przedszkolnego, UNESCO, ale również organizacje typowo ekonomiczne, takie jak Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju. Dzięki nim opracowano ważne dokumenty edukacyjne oraz liczne raporty, które pokazywały możliwości rozwoju i kierunki przebudowy szkolnictwa. Większość z nich upowszechnienie wychowania przedszkolnego traktowało jako priorytet. Raporty te mają ogromne znaczenie dla faktycznych przemian, które zachodziły i zachodzą w wychowaniu przedszkolnym i są istotnym punktem wyjściowym oraz ważnym punktem odniesienia. Od lat siedemdziesiątych powstało kilkadziesiąt takich raportów, które wyraźnie rekomendowały i wskazywały upowszechnienie się wychowania przedszkolnego⁵.

3. Raporty oświatowe w wybranych krajach Europy

W lutym 1971 roku UNESCO powołało Międzynarodową Komisję do Spraw Rozwoju Edukacji, której zadaniem miało być zbadanie stanu oświaty i wychowania na świecie. Komisji przewodniczył były francuski premier, minister oświaty, minister opieki społecznej, przewodniczący parlamentu Edgar Faure. Od jego nazwiska raport, który sporządziła komisja, został nazwany Raportem Faure'a.

⁵ Wierzchowska-Konera B., *Problem upowszechnienia wychowania przedszkolnego w świetle raportów oświatowych*, [w:] *Edukacja przedszkolna na przełomie tysiącleci wybrane zagadnienia*, (red.) S. Guz Wyższa Szkoła Pedagogiczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie, Warszawa 2001, ss. 24-25.

Uznany za jeden z najważniejszych raportów oświaty, propagował myśl pogłębiającego wzrostu wartości edukacji⁶. W formie zinstytucjonalizowanej edukacja miała zaczynać się znacznie wcześniej, wskutek czego bardzo poważnie zwiększyłaby się ranga opieki przedszkolnej nad dziećmi. Raport podkreślał, że każdy człowiek powinien mieć prawo do powszechnej edukacji. Aby ten cel uzyskać, konieczne stanie się zapewnienie wszystkim dzieciom równego startu kształcenia, poprzez właściwe zorganizowanie wychowania przedszkolnego. „Wychowanie dzieci w wieku przedszkolnym jest zasadniczym warunkiem skuteczności każdej polityki oświatowej i kulturalnej. Rozwój wychowania dzieci w wieku przedszkolnym należy zaliczyć do naczelných zadań strategii oświatowych lat siedemdziesiątych”⁷.

Organizacja Współpracy i Rozwoju Ekonomicznego opracowała programy, które wyznaczały pola działania w kwestii polityki oświatowej w latach siedemdziesiątych. Syntezę programów zawarto w raporcie z 1971 roku pod tytułem *Science, croissance et Société: une perspective nouvelle* (Nauka, wzrost i społeczeństwo – nowa perspektywa). Raport podkreślał rolę stwarzania w zakresie wychowania przedszkolnego warunków niezbędnych do zagwarantowania właściwego rozwoju ilościowego i jakościowego, a za najważniejszy i najbardziej skuteczny środek do prowadzenia polityki wyrównywania szans edukacyjnych uznano rozwój i upowszechnianie wychowania przedszkolnego⁸.

Pierwszym krajowym raportem oświatowym z 8 czerwca 1970 roku jest Raport Rządu Federalnego o polityce oświatowej, utworzony w Republice Federalnej Niemiec, nakreślający główne kierunki przebudowy oświaty niemieckiej. Raport podkreślał, że właściwa praca przedszkola może rozstrzygać o karierze szkolnej dziecka, a także to, że dzięki pracy przedszkola możliwe staje się zlikwidowanie lub złagodzenie braków dziecka w rozwoju fizycznym czy umysłowym. Opiekę przedszkolną należy traktować jako integralny element całościowego procesu wychowania, zmierzając do objęcia nią wszystkich dzieci w wieku trzech i czterech lat, których rodzice się na to godzą.

Polski raport powstał w styczniu 1971 roku za sprawą 24-osobowego Komitetu Ekspertów, powołanego przez Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego Henryka Jabłońskiego pod przewodnictwem Jana Szczepańskiego. Raport o Stanie Oświaty w PRL bardzo krytycznie odnosił się do upowszechniania się przedszkoli w Polsce i podkreślał, że sytuacja wyglądała gorzej niż w innych krajach. Idea upowszechniania się przedszkola opiera się na założeniu, że ma ono równie ważne znaczenie jak wychowanie szkolne, jednak wielu psychologów i pedagogów uważa, że jego znacznie jest większe, ze względu na ogromną plastyczność

⁶ Tamże, s. 25.

⁷ Faure E., *Uczyć się, aby być*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1975, s. 351.

⁸ Wierzchowska-Konera B., *Problem.....*, op.cit., s. 27.

dziecka i na to, że wczesne doświadczenia mają decydujące znaczenie dla dalszego życia dziecka. Ogólna sytuacja wychowania przedszkolnego nie była również korzystna ze względu na problemy upowszechniania przedszkoli na wsi, tworzenia się form zastępczych wychowawczo i, przede wszystkim, niesystematyczne funkcjonowanie bez etatowej kadry, co nie pozwalało realizować podstawowych celów kształcenia przedszkolnego⁹.

Raport *Learning to Succeed* (Edukacja warunkiem sukcesu) z 1993 roku był efektem pracy Naukowej Komisji do Spraw Edukacji, której zadaniem było opracowanie diagnozy angielskiego systemu oświatowego po wprowadzeniu Ustawy o Reformie Edukacji z 1988 roku i ustalenie aktualnych potrzeb edukacyjnych. Raport dużo miejsca poświęcał upowszechnieniu wychowania przedszkolnego i uznał go za jeden z najważniejszych celów edukacyjnych, włączając go do jednego z siedmiu celów głównych komisji.

Z polskich raportów oświatowych z lat 1988-1989 nadal wynikało, że wskaźnik upowszechniania wychowania przedszkolnego, mimo lekkiego wzrostu, głównie za sprawą sześciolatek, był wciąż niski, dużo niższy niż w innych krajach europejskich. Jako główne zadania długoterminowe wyznaczono dalsze upowszechnianie przedszkoli i przebudowę polskiego szkolnictwa, aby w roku 2000 objąć nim wszystkie dzieci, których rodzice sobie tego życzą.

Po transformacji ustrojowej w Polsce nastąpiły zmiany w zakresie wychowania przedszkolnego. Powstaje coraz więcej przedszkoli niepublicznych, prywatnych, społecznych, alternatywnych. Coraz więcej przedszkoli jest otwieranych, jednak zarówno w miastach, jak i na wsi, liczba placówek wychowania przedszkolnego nadal jest niewystarczająca. Zaspokojenie potrzeb edukacyjnych, wychowawczych i opiekuńczych w zakresie wychowania przedszkolnego jest w obecnych czasach transformacji oświatowej wyzwaniem dla Polski¹⁰.

4. Współczesna oferta wczesnej edukacji w wybranych krajach Europy

W każdym państwie europejskim stworzono uprawnione i finansowane przez państwo formy wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, ale w kilku krajach, między innymi w Polsce, opłacana ze środków publicznych oferta dla dzieci w wieku poniżej trzech lat jest bardzo ograniczona lub wcale jej nie ma, a do placówek dotowanych uczęszcza niktły odsetek dzieci.

⁹ Wierzchowska-Konera B., *Problem...*, op.cit., ss. 27-29.

¹⁰ Tamże, ss. 30-36.

W Europie można wyróżnić dwa główne modele organizacyjne wychowania przedszkolnego. W pierwszym małe dzieci uczęszczają do placówek zintegrowanych, gdzie wychowanie przedszkolne odbywa się w formie jednej fazy dla wszystkich dzieci, które nie osiągnęły jeszcze wieku szkolnego. Jest tylko jeden zespół kierowniczy dla dzieci ze wszystkich grup wiekowych w każdej placówce, a kadra odpowiedzialna za edukację ma na ogół takie same kwalifikacje i jest objęta tą samą siatką płac, niezależnie od wieku dzieci, którymi się opiekuje. Model ten najczęściej występuje w krajach skandynawskich, na Łotwie i w Słowenii.

W drugim modelu, który jest najbardziej popularny w Europie, struktura organizacyjna wczesnej edukacji jest uzależniona od wieku (na ogół dla dzieci w wieku do lat trzech i dzieci w wieku od trzech do sześciu lat). W kilku krajach współistnieją jednocześnie obydwa modele, są to Dania, Grecja, Hiszpania, Cypr i Litwa.

W wielu państwach brakuje centralnych zaleceń czy wskazówek dotyczących programu zajęć edukacyjnych dla najmłodszych dzieci. Natomiast wczesna edukacja i opieka nad dziećmi w wieku od trzech do sześciu lat stanowi pierwszy element edukacji. Na tym poziomie program edukacyjny jest jasno wyznaczony. Wszędzie głównym i najważniejszym celem jest stymulowanie rozwoju poznawczego, społecznego i kulturalnego oraz przygotowanie do wczesnej nauki czytania, pisanie i matematyki. Ponadto kadra pracująca na tym poziomie edukacji posiada przygotowanie pedagogiczne, przewidziane dla wykwalifikowanych nauczycieli i pedagogów ogólnych, w którym łączy się zajęcia praktyczne z teoretycznymi.

Problem dostępu do wychowania przedszkolnego został znacząco rozwiązany w całej Europie w przypadku pięciolatek, ale w niektórych państwach sytuacja jest inna dla młodszych dzieci. Braki są szczególnie widoczne na obszarach wiejskich. Jednak odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym wzrósł wyraźnie w ostatnich latach. Odsetek trzylatek uczęszczających do przedszkoli wzrósł średnio o ok. 10% od roku 2000. Korzystny stosunek liczby dzieci do liczby kadry decyduje o odpowiedniej jakości interakcji pomiędzy wychowawcami, nauczycielami a przedszkolakami. Proporcje te nie są jeszcze odpowiednie we wszystkich krajach europejskich, również brak ogólnokrajowych norm w tej kwestii. Stosunek liczbowy dzieci do wychowawców jest na ogół bardziej korzystny w przypadku dzieci młodszych niż starszych. Jedna osoba dorosła odpowiada zwykle za mniej niż dziesięć podopiecznych w wieku poniżej trzech lat, natomiast w przypadku dzieci powyżej trzech lat maksymalna liczebność grupy wynosi od dwudziestu do dwudziestu pięciu wychowanków¹¹.

¹¹ Delhaxhe A. (red.), *Wczesna edukacja i opieka nad dzieckiem w Europie: zmniejszanie nierówności społecznych i kulturowych*, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2009, ss. 12-14.

Międzynarodowa Standardowa Klasyfikacja Edukacji (ISCED) to system służący do gromadzenia, zestawiania i analizowania statystyk dotyczących edukacji, porównywalnych na szczeblu międzynarodowym¹². Edukacja przedszkolna – ISCED 0 – ma przede wszystkim zaspokajać potrzeby edukacyjne i rozwojowe dzieci w wieku od trzech lat. Placówki przedszkolne muszą zatrudniać kadrę specjalistyczną, wykwalifikowaną pedagogicznie. ISCED 1 to edukacja w szkole podstawowej – ma umożliwić dzieciom opanowanie na podstawowym poziomie czytania, pisania i matematyki oraz poznanie innych przedmiotów na poziomie elementarnym.

- W Estonii program przeznaczony jest dla dzieci w wieku od pierwszego do siódmego roku życia. Irlandia opracowała swój aktualny ramowy program wczesnej edukacji – *Curricular Framework for Early Learning* w 2009 roku.
- W Grecji program wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem dla dzieci w wieku od czterech lat jest realizowany w szkołach.
- W Hiszpanii istnieje „Ogólnokrajowa podstawa programowa” dotycząca edukacji przedszkolnej, obejmująca dzieci w wieku od zera do sześciu lat. Od roku szkolnego 2008/09 obejmuje wyłącznie drugą fazę, czyli dzieci od trzech do sześciu lat, a program nauczania dla pierwszej fazy został opracowany przez wspólnoty autonomiczne.
- We Włoszech niektóre władze lokalne publikują ogólne wytyczne i wskazówki dotyczące higieny i bezpieczeństwa, ale nie są wiążące. Istnieją tylko wymagane zalecenia w sprawie nauki czytania, pisania i liczenia.
- Na Litwie wytyczne dotyczą całego etapu wczesnej edukacji i opieki nad programem nauczania dla dzieci w wieku od sześciu do siedmiu lat. Za organizację edukacji i opieki dla najmłodszych dzieci w Luksemburgu odpowiadają władze lokalne, więc brak jest ogólnokrajowych wytycznych.
- W Austrii nie istnieje ogólnokrajowy program nauczania, ale we wszystkich dziewięciu prowincjach zostały wydane jasne wytyczne i podręczniki, a także obowiązkowo przygotowuje się na piśmie arkusze z planami i refleksjami dotyczącymi pracy pedagogicznej i edukacyjnej.
- W Holandii łączy się obydwie podejścia.
- Zajęcia edukacyjne w Polsce pozostawia się inicjatywie pedagogów.
- W Rumunii wytyczne obowiązują od 2007 roku, jednak odnoszą się jedynie do ostatniego roku wychowania przedszkolnego, który określany jest jako rok przygotowujący do szkoły¹³.

¹² Międzynarodowa Standardowa Klasyfikacja Kształcenia (ISCED), tryb dostępu: https://www.pum.edu.pl/_data/assets/pdf_file/0005/146804/Klasyfikacja-ISCED.pdf, data dostępu: 17.02.2019.

¹³ Delhaxhe A. (red.), op.cit., s. 101.

5. Wychowanie przedszkolne w Polsce

W Polsce wychowanie przedszkolne obejmuje okres od lat trzech do rozpoczęcia obowiązkowej nauki szkolnej. Przedszkola stanowią część systemu oświaty. Mogą być placówkami publicznymi lub niepublicznymi, niektóre przedszkola utworzyły także oddziały żłobkowe. Są najważniejszym rodzajem placówek prowadzących edukację przedszkolną. Sieć przedszkoli uzupełniają oddziały przedszkolne, które powstały w szkołach podstawowych.

Dzieci w wieku lat sześciu obowiązkowo uczęszczają na roczne zajęcia, które przygotowują je do szkoły podstawowej. Są one prowadzone w przedszkolach lub innych oddziałach przedszkolnych. Przedszkola publiczne są tworzone i prowadzone przez gminy, czyli najniższy szczebel samorządu lokalnego. Zajęcia dydaktyczne w przedszkolu są organizowane zgodnie z podstawą programową dotyczącą edukacji przedszkolnej, która jest określona przez Ministra Edukacji Narodowej. Celem przedszkoli jest wspieranie i nakierowanie rozwoju dzieci w zgodzie z ich zdolnościami i potencjałem rozwojowym w kontekście relacji ze środowiskiem społeczno-kulturowym i naturalnym. Przedszkola i oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych mają tworzyć warunki umożliwiające dzieciom osiągnięcie przygotowania szkolnego. Rok 2008/09 został nazwany Rokiem Przedszkolaka i od tej pory pojawiają się coraz to nowsze formy wczesnej edukacji, opieki nad dzieckiem i wychowania przedszkolnego, takie jak kluby dziecięce czy ośrodki przedszkolne¹⁴.

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji jest fundacją Skarbu Państwa, która została zarejestrowana w Sądzie Rejonowym dla miasta stołecznego Warszawy. Fundacja działa na podstawie statutu oraz ustawy o fundacjach z dn. 6.04.1984 roku¹⁵. W 2011 roku Fundacja uzyskała certyfikat zgodności systemu zarządzania jakością z normą ISO 9001:2008 w zakresie zarządzania międzynarodowymi i krajowymi programami edukacyjnymi. Uzyskanie certyfikatu ISO 9001:2008 było poprzedzone wielomiesięcznymi przygotowaniem w zakresie wprowadzania polityki jakości Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji oraz dostosowania wewnętrznych procedur fundacyjnych do nowoczesnych narzędzi zarządzania¹⁶.

Głównym celem i zadaniem Fundacji jest szeroko pojmowane wspieranie działań na rzecz rozwoju edukacji i kształcenia oraz reformy w Polsce. FRSE rea-

¹⁴ Delhaxhe A. (red.), *Wczesna edukacja i opieka nad dzieckiem w Europie: zmniejszanie nierówności społecznych i kulturowych*, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2009, ss. 176-178.

¹⁵ Tekst Jednolity Statutu Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji, Załącznik do Uchwały Rady Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji nr 105 z dn. 28.10.2009 r., Rozdział I.

¹⁶ <http://www.frse.org.pl/o-fundacji>, 20.01.2019 r.

lizuje swój główny cel poprzez koordynację programów edukacyjnych w Unii Europejskiej i nie tylko. Do końca 2006 roku swój cel realizowała przede wszystkim poprzez koordynację dwóch najważniejszych programów Unii Europejskiej w Polsce – „Socratesa II” i „Młodzieży”. Od 2007 roku do 2013 zajmował się koordynacją dwóch kluczowych programów, którymi są „Młodzież w Działaniu” i „Uczenie się przez całe życie”.

Głównym założeniem programu „Uczenie się przez całe życie” było przyczynianie się do podnoszenia jakości, zwiększenia atrakcyjności i dostępności ofert w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego w Europie¹⁷. Program „Uczenie się przez Całe Życie” w szczególności skupiał się na zapewnieniu lepszego dostępu do nauki języków, opracowywaniu materiałów do nauczania i uświadamianiu wagi umiejętności językowych w społeczności obywateli Unii Europejskiej¹⁸. W skład całego programu „Uczenie się przez całe życie” (*Lifelong Learning Programme*) wchodziły cztery programy sektorowe:

1. Comenius – jego celem było rozwijanie wiedzy o różnorodności kultur i języków europejskich oraz pomaganie młodym ludziom w nabywaniu podstawowych umiejętności oraz życiowych kompetencji. Działania realizowane w ramach tego programu są obecnie kontynuowane w programie ERASMUS+ Edukacja szkolna;
2. Erasmus jest skierowany przede wszystkim do szkół wyższych i ich studentów i pracowników. Niektóre działania są także otwarte dla innych instytucji, takich jak przedsiębiorstwa, organizacje czy placówki badawcze, które współpracują z uczelniami. Obecnie w latach 2014-2020 istnieje on pod nazwą ERASMUS+;
3. Leonardo da Vinci finansował projekty promujące mobilność pracowników na europejskim rynku pracy oraz wdrażanie innowacyjnych rozwiązań edukacyjnych służących podnoszeniu kwalifikacji zawodowych. Działania w ramach tego projektu są kontynuowane w programie ERASMUS+ Kształcenie i szkolenia zawodowe;
4. Grundtvig skupiał się na ogólnej, niezawodowej edukacji dorosłych osób, z grup przede wszystkim defaworyzowanych i o utrudnionym dostępie do oferty edukacyjnej. Grundtvig skierowany był do różnego typu organizacji działających w obszarze edukacji dorosłych, ich słuchaczy i pracowników jak np. Uniwersytet Trzeciego Wieku, Centrum Kształcenia Ustawicznego, fundacje, organizacje non profit, biblioteki i muzea¹⁹.

¹⁷ Zespół Promocji i Informacji FRSE, *Krótki przewodnik po FRSE*, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2009, ss. 5-20.

¹⁸ Bartak Karel (red.), *Magazyn Wydanie Specjalne, Nowa generacja programów w dziedzinie edukacji i kultury*, Wspólnoty Europejskie 2007, s. 4.

¹⁹ <http://www.frse.org.pl/programy-frse>, data dostępu: 22.01.2019 r.

6. Program ERASMUS+ Edukacja szkolna – głównym programem edukacji europejskiej

Program ERASMUS+ Edukacja szkolna obejmuje wszystkie poziomy szkolnictwa i edukacji począwszy od przedszkoli aż do szkół średnich. Skierowany jest również do pracowników stowarzyszeń, organizacji non profit, instytucji pozarządowych oraz lokalnych i regionalnych władz oświatowych. Program ten został opracowany tak, aby wesprzeć kraje uczestniczące w zakresie efektywnego wykorzystywania potencjału kapitału społecznego, a także promowania idei uczenia się przez całe życie. Program ten jest również odpowiedzią na potrzeby współczesnej Europy i przyczynia się do osiągnięcia celów strategii „Europa 2020”²⁰. Co istotne, siedmioletni budżet programu wynosi 14,7 mld euro, a to stanowi 40-procentowy wzrost w stosunku do poprzedniej edycji programów unijnych w dziedzinie edukacji. Łącznie to 63% środków przekazanych na mobilność edukacyjną, a 28% na współpracę na rzecz innowacji i wymiany dobrych praktyk. Pozostałe środki mają na celu wspieranie w reformowaniu polityk. W stosunku do poprzedniej edycji programów, struktura programu została uproszczona i obejmuje trzy główne typy działań plus dwa zarządzane centralnie: Erasmus + Sport oraz Jean Monnet (rys. 6.1).

Rys. 6.1. Struktura Programu Erasmus+

Źródło: <http://erasmusplus.org.pl/o-programie/struktura-programu/> 17.02.2019.

W ramach akcji 1: mobilność edukacyjna, realizowane są projekty w zakresie mobilności oraz organizowane są wydarzenia na dużą skalę w ramach Wolontariatu Europejskiego. W ramach akcji 2: współpracy na rzecz innowacji i wymiany dobrych praktyk tworzone są partnerstwa strategiczne w dziedzinie edukacji,

²⁰ <http://erasmusplus.org.pl/o-programie/priorytety/>, data dostępu: 17.02.2019.

szkoleń i młodzieży. Zawierane są sojusze na rzecz wiedzy oraz umiejętności sektorowych. Z kolei akcja 3 czyli wsparcie w reformowaniu polityk, ma na celu organizowanie spotkań z osobami decyzyjnymi w sprawach młodzieży, gromadzenie wiedzy na temat edukacji, szkoleń oraz młodych ludzi. Dzięki programowi ulepszone są systemy, które funkcjonują w obszarze edukacji, szkoleń i młodzieży.

W programie Erasmus+ wnioski o dofinansowanie mogą być składane jedynie przez instytucje lub organizacje. Szczegółowe warunki uczestnictwa osób w tym projekcie uzależnione są natomiast od rodzaju danej akcji. W całym programie udział mogą wziąć wszystkie państwa członkowskie UE oraz siedem krajów spoza UE, co pokazuje rys. 6.2. Natomiast w określonych akcjach programu, w zależności od poszczególnych kryteriów, uczestniczyć mogą kraje pokazane na rys. 6.3.

PAŃSTWA CZŁONKOWSKIE UNII EUROPEJSKIEJ (UE)			
Austria	Estonia	Litwa	Rumunia
Belgia	Finlandia	Luksemburg	Słowacja
Bułgaria	Francja	Łotwa	Słowenia
Chorwacja	Grecja	Malta	Szwecja
Cypr	Hiszpania	Niemcy	Węgry
Czechy	Holandia	Polska	Wielka Brytania
Dania	Irlandia	Portugalia	Włochy

KRAJE SPOZA UE UCZESTNICZĄCE W PROGRAMIE		
Była Jugosłowiańska	Islandia	Serbia
Republika Macedonii	Liechtenstein	Turcja
	Norwegia	

Rys. 6.2. Kraje, które mogą uczestniczyć w programie w pełni

Źródło: <http://erasmusplus.org.pl/o-programie/uczestnicy-programu/> 17.02.2019.

BAŁKANY ZACHODNIE	PAŃSTWA PARTNERSTWA WSCHODNIEGO	KRAJE POŁUDNIOWEGO REGIONU MORZA ŚRÓDZIEMNEGO	FEDERACJA ROSYJSKA
Albania Bośnia i Hercegowina Kosowo Czarnogóra Serbia	Armenia Azerbejdżan Białoruś Gruzja Mołdawia Terytorium Ukrainy uznane przez prawo międzynarodowe	Algieria Egipt Izrael Jordania Liban Libia Maroko Palestyna Syria Tunezja	Terytorium Rosji uznane przez prawo międzynarodowe

Rys. 6.3. Kraje, które mogą uczestniczyć w poszczególnych akcjach programu
 Źródło: <http://erasmusplus.org.pl/o-programie/uczestnicy-programu/> 17.02.2019.

7 . Podsumowanie

Nowa podstawa programowa to dobra baza i zachęta, aby realizować programy edukacji europejskiej w wychowaniu przedszkolnym. Angażowanie dzieci to możliwość rozwoju nowych kompetencji i umiejętności, zwłaszcza umiejętności społeczne, które wpływają na relacje z rówieśnikami. Realizacja projektów to działanie w grupie dzieci, współpraca dzieci z wychowawcami i współpraca z rodzicami, to aktywacja każdego szczebla komunikacyjnego w życiu dziecka²¹.

Wykonywanie projektu w placówkach przedszkolnych przebiega zwykle w taki sposób, że przedszkolaki realizują zadania w ramach programu i wymieniają się rezultatami swej pracy, pokazując swoje otoczenie i poznając środowisko rówieśników w innych państwach. Mogą w ten sposób zobaczyć podobieństwa i różnice między środowiskiem własnym i zaprzyjaźnionej instytucji w innym kraju, wymienić się wrażeniami. Programy pomagają dzieciom wypowiedzieć się poprzez muzykę, małe formy artystyczne, starają się przekazać część swojego świata rówieśnikom z innego kraju. Wszelkie rysunki, piosenki, małe przedstawienia teatralne, których dzieci uczą się w przedszkolu, rozwijają ich przynależność do ojczyzny, ale także pozwalają się dzielić kulturą z innymi uczestnikami pro-

²¹ Dz. U. 2009, nr 4, z 15.01.2009 r., poz. 17, zał. nr 1.

gramu i poznawać nowe, odmienne kultury. Wszystko to wzmacnia poczucie własnej tożsamości, począwszy od rodziny, poprzez grupę rówieśniczą, aż po wspólnotę narodową.

W pierwszych fazach projektu przedszkolaki przedstawiają siebie, swoją najbliższą rodzinę, przedszkole, swój region i państwo. Uświadamiają sobie w ten sposób własne miejsce w świecie, a także otwierają się na inną kulturę, charakteryzującą się innym stylem życia i innymi codziennymi zachowaniami. Pomaga to określić własną tożsamość, a także uczy tolerancji w stosunku do innych narodowości. Obszar wychowania rodzinnego, obywatelskiego i patriotycznego to miejsce w projekcie, gdzie u dzieci jest możliwość rozwoju umiejętności wymieniać imion i nazwisk najbliższych, mówienia o tym, czym osoby te się zajmują i jakie wykonują zawody, a także pozyskiwania wiedzy o miejscowości, w której mieszkają, świadomości własnej narodowości, znajomości nazwy własnego państwa i stolicy, godła i flagi narodowej, hymnu i przynależności do Unii Europejskiej oraz wiedzy o innych członkach Wspólnoty.

Dzięki otwartemu charakterowi nauczania metodą projektu wychowawca ma możliwość dostosowania technik pracy do indywidualnych potrzeb i możliwości rozwojowych dzieci. Wprowadzenie tej formy w edukację przedszkolną dziecka może wspierać personalny rozwój dziecka, pomagać dzieciom w kreatywny sposób rozwiązywać problemy oraz rozwijać zachowania społeczne dzięki współpracy w grupie podczas wykonywania zadań²².

Literatura

- [1] **Bartak K. (red.)**, *Magazyn Wydanie Specjalne, Nowa generacja programów w dziedzinie edukacji i kultury*, Wspólnoty Europejskie 2007.
- [2] **Delhaxhe A. (red.)**, *Wczesna edukacja i opieka nad dzieckiem w Europie: zmniejszanie nierówności społecznych i kulturowych*, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2009.
- [3] **Faure E.**, *Uczyć się, aby być*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1975.
- [4] **Kucha R.**, *Wychowanie przedszkolne w polityce edukacyjnej krajów Unii Europejskiej*, [w:] *Edukacja przedszkolna na przełomie tysiącleci* wybrane zagadnienia, red. S. Guz, Wyższa Szkoła Pedagogiczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie, Warszawa 2001.
- [5] **Szulc-Kurpaska M.**, *Projekty Comenius w edukacji przedszkolnej*, [w:] *Europejski wymiar edukacji – program Comenius w Polsce*, red. M. Szpotowicz, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2011.

²² Szulc-Kurpaska M., *Projekty Comenius w edukacji przedszkolnej*, [w:] *Europejski wymiar edukacji – program Comenius w Polsce*, (red.) M. Szpotowicz, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2011, ss. 120-125.

- [6] **Wierchowska-Konera B.**, *Problem upowszechnienia wychowania przedszkolnego w świetle raportów oświatowych* [w:] Edukacja przedszkolna na przełomie tysiącleci wybrane zagadnienia, red. S. Guz, Wyższa Szkoła Pedagogiczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie, Warszawa 2001.
- [7] *Classifying Educational Programmes. Manual for ISCED – 97 Implementation in OECD Countries*, 1999 Edition, Paris 1999.
- [8] Tekst Jednolity Statutu Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji, Załącznik do Uchwały Rady Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji nr 105 z dn. 28.10.2009 r., Rozdział I.
- [9] Dz. U. 2009, nr 4, z 15.01.2009 r., poz. 17, zał. nr 1.
- [10] Zespół Promocji i Informacji FRSE, Krótki przewodnik po FRSE, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2009.
- [11] <https://erasmusplus.org.pl/>
- [12] <https://www.frse.org.pl/>
- [13] <https://www.pum.edu.pl/>

EUROPEAN EDUCATION PROGRAMS IN PRE-SCHOOL EDUCATION

Summary

Pre-school education is one of the most important levels of education in Poland. Activities undertaken in this period affect the entire future life of the child, his emotional, social and intellectual development. The kindergartens arouse the first interests of the child, they give the chance to develop personal character traits and personality, getting to know norms and rules of manners.

The aim of this work is to show the huge role that European education programs in kindergartens fulfill – what is their actual state, how important they are to children's development, the future of our nation, how their education in this area is needed so that future generations develop in accordance with the idea multiculturalism and mutual friendship for another human being. European education programs in kindergarten are not only transferring basic knowledge about the European Union, it is primarily the education of a child based on integration and mutual help, it is the education of the future of the pre-schooler in the spirit of unity and community.

Keywords: education, pre-school education, program, European Union, learning.